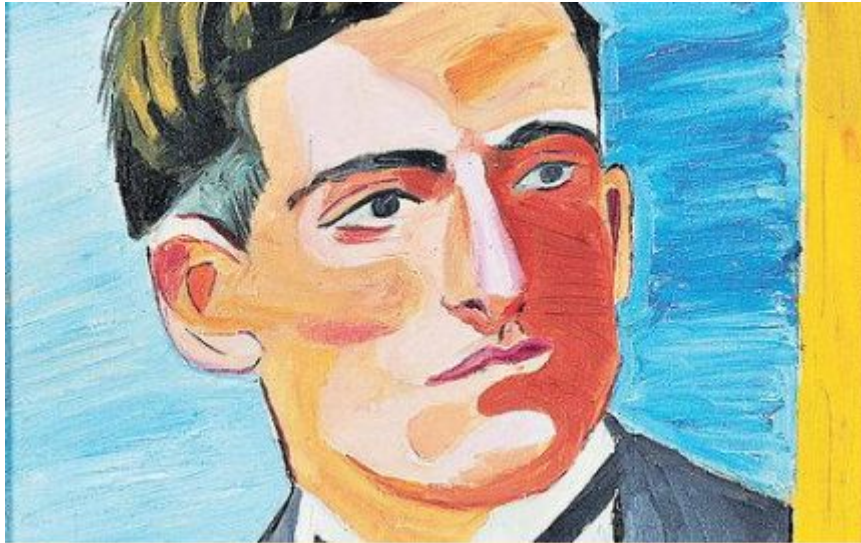

Τα σύγχρονα ποιητικά και καλλιτεχνικά προβλήματα, Οδ. Ελύτης

Οδυσσέας Ελύτης

Τα σύγχρονα ποιητικά και καλλιτεχνικά προβλήματα

Πορτρέτο με χάρτινα άνθη , Γ. Τσαρούχης

Όταν παίρνετε να διαβάσετε ένα ποίημα, ή όταν στέκεστε μπροστά σε ένα ζωγραφικό πίνακα, πρέπει να έχετε πάντοτε υπόψη σας ότι το φαινόμενο αυτό, που παρουσιάζεται τόσο απλό στα αποτελέσματά του, είναι, ωστόσο, στην αφετηρία του εξαιρετικά πολύπλοκο: Παράγοντες κοινωνικοί, όπως είναι οι οικονομικές συνθήκες που διέπουνε το περιβάλλον του δημιουργού, η τάξη όπου αυτός ανήκει, η πολιτική δύναμη της εθνικής ομάδας που τον συγκαταλέγει για μέλος της· παράγοντες ιστορικοί, όπως το επίπεδο πολιτισμού της χώρας όπου εργάζεται, ο πλούτος της παράδοσης που υπάρχει πίσω απ' αυτόν, η ζωτικότητα της φυλής του. Παράγοντες ψυχικοί, όπως οι ιδιαίτερες συνθήκες της ατομικής ζωής του καλλιτέχνη, το σεξουαλικό του παρελθόν, οι νευρώσεις του - τέλος, παράγοντες αισθητικοί, όπως το είδος και η ποιότητα της μόρφωσής του, το φιλοσοφικό πνεύμα του καιρού του, η γενικότερη αντίληψη της εποχής του για την ομορφιά, παίζουν — όλοι μαζί, και

παράλληλα — έναν τεράστιο ρόλο στη διαμόρφωση του έργου του, θέλω να πω, του έργου που έχουμε τελικά αντίκρυ μας. [...]

Αντιλαμβάνεστε, βέβαια, ότι, αν δε θέλουμε να πέσουμε στο γελοίο, πρέπει να ξαναθυμηθούμε ότι κάθε έργο τέχνης, είτε στον κόσμο των ιδεών είτε στον κόσμο των πλαστικών μορφών ή των ήχων ανήκει, αποτελεί ένα αντικείμενο που αποχωρίζεται από την προσωπικότητα του καλλιτέχνη και ακολουθεί μια δική του ζωή και μια δική του τύχη μέσα στο μέλλον. Την τύχη του αυτή, σήμερα, την προσδιορίζετε σεις, αύριο θα την προσδιορίσουν οι άλλοι που θα 'ρθουν, και θα εξακολουθούνε πάντοτε να την προσδιορίζουνε άνθρωποι, ανάλογα με την αισθητική αντίληψη που θα χαρακτηρίζει την εποχή τους. Αν έβλαψε ο υποκειμενισμός στην τέχνη, έβλαψε όμως πολύ περισσότερο στην κριτική της τέχνης, και νομίζω πως έφτασε πια ο καιρός να στηριχθεί η κριτική μόνο και μόνο στις στερεές βάσεις του υλικού έργου, να γίνει, δηλαδή, πέρα για πέρα αντικειμενική. Υποστηρίζοντας ένα τέτοιο πράγμα, δε θέλω να νομίζετε ότι πέφτω στο άλλο άκρο, κι ότι φτάνω στο σημείο να παραδέχομαι απόλυτα και ακαιρικά κριτήρια για την ομορφιά ή α ρίοσι τεθειμένες αρχές για τους σκοπούς και τα μέσα της τέχνης- μήτε ότι προτείνω την εγκατάλειψη της συγκριτικής μεθόδου για την έρευνα. [...]

Είναι νόμος ζωής να βρίσκει κάθε προσπάθεια γι' ανανέωση, κάθε βίαιη κάπως απόπειρα να εικονιστεί και στην τέχνη η εξέλιξη της ζωής, μια λυσσασμένη αντίδραση. Μέσα στην εξέλιξη κάθε λογοτεχνίας έρχονται στιγμές όπου ο κορεσμός των εκφραστικών μέσων, το βήμα σημειωτόν πάνω στις ίδιες μορφές, απλώνουν μίαν απελπιστική αχρωμία και προμηνούν το σίμωμα του θανάτου. Η Τέχνη μοιάζει ξαφνικά σα να βρίσκεται μπροστά σ' ένα φοβερό αδιέξοδο. Οι στιγμές αυτές συμπίπτουνε συνήθως και με ανάλογα κοινωνικά φαινόμενα: φαυλότητα πολιτική, ασημαντολογία κριτική, κατάπτωση ηθική και — προπάντων αυτό — γενική ανικανότητα προσαρμογής στις πραγματικές ανθρώπινες ανάγκες.

Τότε παρουσιάζονται οι ζωντανοί καλλιτέχνες μ' επαναστατική σημαία στο χέρι και με τη θέληση να συντηρήσουνε τη ζωή, να χύσουνε καινούριο αίμα στον ετοιμοθάνατο οργανισμό, να δείξουνε τους καινούριους πιθανούς δρόμους. Οι τολμητίες αυτοί δεν είναι θεοί μήτε υπεράνθρωποι. Απλούστατα είναι άνθρωποι προικισμένοι με μίαν

ειδική ευαισθησία, μίαν ειδική ικανότητα να συλλαμβάνουν και ν' αποτυπώνουν σε ανάλογες μορφές το διαφορετικό νόημα που πάει να πάρει η Ομορφιά στην εποχή τους, το ρίγος εκείνο που, διάχυτο ακόμη, αχτιδοβολεί πρώτα μες στα δικά τους μάτια, κάνοντάς τα να ονειρεύονται τι μπορεί να συντελεστεί μέσα στο άμεσο μέλλον. Είναι άνθρωποι — το ξαναλέω — και σαν τέτοιοι, δόλου αλάθητοι. Αναγκασμένοι, μάλιστα, να πατούνε μέσα στο Άγνωστο, δεν μπορεί παρά κάποτε να στραβοπατούνε. Υποχρεωμένοι να παλεύουνε, βρίσκονται στην ανάγκη να καταφεύγουν συχνά στα όπλα της υπερβολής. Ομολογήστε ότι θα 'ταν άδικο ν' αρπαχτεί κανείς από τα μοιραία λάθη τους ή τις σκόπιμες υπερβολές τους για να τους απαγγείλει οριστική καταδίκη. [...]

Το έργο τέχνης, όσο περισσότερο βυθισμένο βρίσκεται, σαν ουσία, μέσα στις ρίζες και στις πηγές ενός τόπου συγκεκριμένου και, παράλληλα, όσο περισσότερο προσαρμοσμένο είναι, σα μορφή, στο γενικότερο αισθητικό πνεύμα μιας εποχής, τόσο καλύτερα κερδίζει το έπαθλο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος, τόσο αποτελεσματικότερα καταφέρνει ν' αντισταθεί στη φθορά του χρόνου. [...]

Οδυσσέας Ελύτης,

Ανοιχτά χαρτιά, 1940

Ασκήσεις

1. Ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του καλλιτέχνη, σύμφωνα με τον Ελύτη;
2. Ποιους αποκαλεί *ζωντανούς* καλλιτέχνες ο ποιητής και πότε γίνεται αισθητή η παρουσία τους; Τι είδους επανάσταση κάνουν αυτοί οι καλλιτέχνες;

 ΑΡΘΡΟ

3. Να διαβάσετε το απόσπασμα από τη [συνέντευξη του Οδ. Ελύτη στον Γ. Πηλιχό \(σ. 181 Έκφραση Έκθεση Β΄ Λυκείου\)](#) και να συζητήσετε αν συμφωνείτε με την άποψη του Σαρτρ υπέρ της στρατευμένης τέχνης ή με την άποψη που διατυπώνει ο Ελύτης στη συνέντευξη. Έπειτα να διατυπώσετε τη δική σας θέση σε ένα άρθρο, που θα δημοσιευθεί στην ηλεκτρονική σελίδα του σχολείου σας.

4. Πολλοί καλλιτέχνες παράλληλα με το καλλιτεχνικό τους έργο ασκούν συστηματικά κοινωνική δράση. Να ερευνήσετε το θέμα σε ομάδες και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο με το κατάλληλο λογισμικό παρουσίασης. Κάθε ομάδα θα εξετάσει τη δράση ενός καλλιτέχνη ή μιας ομάδας καλλιτεχνών που υποστηρίζουν κάποια ανθρωπιστική οργάνωση ή φορέα. Μπορείτε π.χ. να ασχοληθείτε με καλλιτέχνες [Πρεσβευτές Καλής Θέλησης της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες](#). Μπορείτε, επίσης, να διαβάσετε τη [συνέντευξη του Βασίλη Λέκκα](#), ο οποίος αναφέρεται στον ρόλο του καλλιτέχνη ως ενεργού πολίτη.

 ΕΡΕΥΝΑ - ΠΡΟΣΧ.
ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΤΠΕ.